

**gospodarske, obrtniške in narodne.**

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

**V Ljubljani 7. julija 1886.**

**O b s e g:** Ravnanje s svežim, surovim maslom. — Kako je dobiti občinam državno podporo za napravo kalov ali napajališč za živino. — Paša živine in naši srenjski pašniki v ravninah. — Šolnina. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Poročilo odsekovo o duševnem stanu umrlega kralja Ludovika II. in prestola naslednika princa Otona v bavarski zbornici poslancev. Naši dopisi. — Noviĉar.

**Gospodarske stvari.****Ravnanje s svežim, surovim maslom.**

Vsled pinjenja razkroji se smetana v surovo maslo in pinjeno mleko. Surovo maslo, kakor iz pinje prihaja, je zmes maslene tolščobe in mleka. Poprek imata dva dela maslene tolščobe en del mleka v sebi. Barva svežega, ravnokar izdelanega surovega masla je različna; pozimi bolj bela, poleti bolj rumenkasta.

Sveže surovo maslo dalo bi se le slabo obdržati, ne da bi se pozneje kaj za-nj storilo, ker bi razkroj pinjenega mleka, koje se nahaja še v njem, ob enem vplival na razkroj maslene tolščobe. Treba je tedaj odvzeti svežemu, surovemu maslu primešanega pinjenega mleka, in ono mleko, katero vendar le še ostane v surovem maslu, mora se obvarovati pred razkrojenjem. To doseže se s pretvorenjem in soljenjem surovega masla.

Po dokončanem pinjenji vzamemo iz pinje ali stroja kepe surovega masla, ter je združimo v primerno velike kose. Pinjeno mleko precedimo skozi gosto sito, da se ne pogubi kaj surovega masla. Sveže surovo maslo ločiti je treba najprej od primešanega mu pinjenega mleka. V to svrho dene se v pripravno posodo, koja je lahko različne oblike. Zeló pripravna je posoda, ki je podobna neškam. Omenjeno ločevanje pinjenega mleka od surovega masla se godi lahko na dva načina: 1. z izpiranjem z vodo, in 2. po suhem potu.

Z vodo oprano surovo maslo pa sicer ni več tako okusno, a škodljive tvarine zgubi skoro popolnem. Zato je primerna ta pretvoritev pri izdelovanji trpežnega surovega masla, med tem, ko je pretvorenje surovega masla suhim potom umestno pri prirejanji fnega. namiznega, surovega masla.

Pranje surovega masla obstoji v tem, da se surovo maslo toliko časa s svežo vodo skupaj gnjete, da se jame slednjič čista voda odtekat. Tu treba je paziti, da surovo maslo ne postane mehko. V vročem poletnem času je treba zaradi tega surovo maslo hladiti, bodi-si z mrzlo vodo ali pa z ledom.

Ako surovo maslo postane mehko med pranjem, treba je prenehati v delu ter ga vselej od novega hla-

điti. Tudi preveĉ trdo ne sme postati surovo maslo, celó ne drobljivo. Pozimi naj se tedaj prireja maslo v primerno toplém prostoru.

Pranje surovega masla dá se tudi izvršiti s strojem, koji je navlašĉ za to sestavljen. Ta stroj je posebno priliĉen pri pranju različno izdelanega, surovega masla, kojega skupaj nakupimo od različnih gospodarjev in kojega hoĉemo narediti enakomernega.

Pretvorjenje surovega masla po suhem potu izvrši se z gnetenjem. Gnete se surovo maslo toliko časa, da zgubi vse pinjeno mleko. Gnete se lahko z roko, z lesenim orodjem ali pa s strojem. Ako se gnete surovo maslo z rokami, treba jih je oprati poprej v gorki vodi in potem vtakniti v mrzlo vodo; s tem se prepreĉi sprijemanje rok s surovim maslom. Sicer pa ni umestno gnesti z rokami. Će je tudi roka sama na sebi čista, vendar se odloĉujejo med delom luskice rožene kože, nesnaga, ki se nabira pod nohti itd. Vse to dela surovo maslo slabeje. Bolj čisto delo kot z roko mogoĉe je opraviti s primerno leseno žlico. Tudi to je treba prej v vroĉo in potem v mrzlo vodo vtakniti, da se zabrani sprijemanje s surovim maslom. Gnetenje s žlico je pa le tam na mestu, koder s pretvarjajo prav male množice surovega masla, med tem, ko je za veĉa mlekarstva med Slovenci še nepoznana „deska za gnetenje surovega masla“ prekoristno orodje.

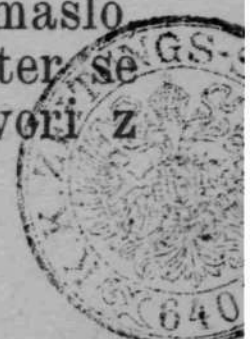
To orodje ima prav priprosto sestavo. Naredé ga lahko naši navadni rokodelci.

Surovo maslo položi se na desko, katera je obrobjena na svojih daljših stranéh z malima deskama. Ti mali deski služite ob enem za tir valjarju, po katerem se valja in gnete surovo maslo. Valjar se premika na tem tiru tako, da je oddaljen od deske kaka 2 centimetra.

Bolje je vravnana taka deska, koja ima korito, pri katerem valjar teĉe v zobĉastem tiru in koja je z železom okovana.

Za posebno velika mlekarstva rabijo za gnetenje stroje, od katerih pa hoĉemo dva važnejša omeniti.

Lefeldtov stroj za gnetenje surovega masla obstoji iz krožniku podobne, okrogle mize, ki se suĉe s pomoĉjo zobĉastih koles, okolo svoje osi. Surovo maslo dejano na to okroglo mizo, pride pod valjar, ter se tam dobro stiska in gnete. Lefeldtov stroj pretvori z





enkratnim zasukanjem mize, z ozirom na velikost, 3 do 12 kilogramov surovega masla.

Ahlbornov stroj za gnetenje surovega masla ima pa dva valjarja ter je le za posebno veliko mlekarnstvo, kajti on se štirikratnim, počasnim zasukanjem okrogle mize izgnete 30 kilogramov surovega masla naenkrat. Ta stroj, čegar miza ima poldrugi meter v premeru, stane pri izumitelju v Hildesheimu 207 gl.

## Kako je dobiti občinam državno podporo za napravo kálov ali napajališč za živino.

Veliko je še občin na Kranjskem, katere bi si rade napravile svoj kál ali napajališče za živino, pa jim primanjkuje denarja, kako pa državno podporo dobiti, tega pa ne vedó. Mnogo prošinj za tako podporo pride na c. kr. kmetijsko družbo, katera sedaj nima nič več v roki razdelitev državne podpore za kále, zato tudi takim prošnjam ustreči ne more. Prošnja za državno podporo za kál uložiti je pri okrajnem glavarstvu. Okrajno glavarstvo oddá potem to prošnjo osredni vladi v Ljubljano, katera potem določi podporo z ozirom na sredstva, ki jih ima na razpolaganje. Vlada usliši pa le one prošnje, ki so prav narejene, ki imajo vse potrebne priloge in ki v resnici dokažejo potrebo subvencije za kál. Večina prosečih občin ne zná take prošnje narediti in tako čas trati ali pa še celó slednjič nič ne doseže, akoravno je v Ljubljani v ta namen mnogo denarja na razpolaganje. C. kr. deželna vlada je uže o svojem času občine podučila, kako je take prošnje delati, pa dotična naznanila so se gotovo uže vsa pogubila. Iz tega vzroka, in ker je naprava kálov posebno zaradi vspešne živinoreje mnogokrat prepotrebna, zdi se nam potrebno prijaviti ono, kar mora prošnja zapopasti.

Gori smo uže rekli, da je prošnja vložiti pri okrajnem glavarstvu. Prošnja pa mora to-le vse zapopasti:

1. Kraj, kjer občina hoče napraviti napajališče ali kál za živino. Ta kraj naj bode popisan, na kratko zaznamovana njegova lega in povedano, katere vasi rabile bi kál, koliko je živine in v katerem času bi kál rabili.

2. Vzroke, zaradi katerih je kál potreben. Te vzroke mora potrditi dotična podružnica c. kr. kmetijske družbe. Dalje mora biti razloženo, zakaj občina ni zmožna kála na svoje stroške napraviti.

3. Prošnji naj je pridjan majhen načrt namerovanega kála, s popisom in z razjasnilom, kako bode kál narediti.

4. V prošnji mora biti naveden znesek, za katerega bi se dal napraviti kál in pa svota, za katero občina prosi. Povedati je, s katero svoto bi se izhajalo, ako bi občina delavce in vožnjo preskrbela.

5. Prošnja mora biti podpisana od občinskega predstojnika.

Ker c. kr. vlada ne usliši vsake prošnje, navedemo v naslednjem pogoje, pod katerimi ona podporo prizna, za to, da se potem občine vedó ravnati in nepotrebno prošenj ne vlagajo.

Pogoji so ti-le:

1. Nameravan kál mora biti od državnih tehničnih organov namenu primeren spoznan.

2. Predno občina dobi podporo, se ona mora po svojem postavnem zastopu zavezati s pravno veljavnim izrekom, da bode napravila v določenem času kál in ga vzdrževala v dobrem in namenu primernem stanju.

3. Prvo polovico dovoljene podpore dobi občina takoj pri začetku dela, drugo polovico pa po dovršitvi,

ako je državni tehnični organ pripoznal, da je stavba prav izvršena.

4. Ako bi občina ali vas brez opravičenega vzroka ne bi bila dovršila dela v določenem času, mora ona prejeti znesek s 5% obresti vrniti politični oblasti.

## Paša živine in naši srenjski pašniki v ravninah.

(S posebnim ozirom na Dolenjsko.)

Spisal V. Rohrman.

### II.

Naši srenjski pašniki ali gmajne, kakor jih ljudstvo imenuje, nam ne dadó dovoljnih dohodkov in takega užitka, kakoršnega sem zadnjič podrobneje navajal. Korist, katero vživamo dandanes iz naših srenjskih pašnikov, je povsem nezadostna; njih vrednost je toraj le mala in nerazmerno manjša, kakor vseh ostalih kultur.

Vsaj se pa res živina po naših gmajnah le revno pase in redi. Da! V večini naših razmer lahko rečemo, da je ravno toliko vstreženo živini, če jo gonimo po končani zimski hlèvski reji na pašo, kakor da bi se šlo „iz dežja pod kap“. Navadno imamo radi naše nebrižnosti in malomarnosti gmajne, ki so le pičlo obraščene s pritlično travo tako, da žival komaj muli. In še ta trava nima nobene spodraščljivosti, sosebno če je leto suho. Šopiri se in gospodari po teh gmajnah pa vsakovrstno pritlično grmičje, kakor brinj, črni trn itd., potem sitna in škodljiva plevelna zelišča, kakor gladež, osat, podlesek itd. Kjer je pa lega pašnika močvirna, rodé se zopet na škodo le kisle trave, kakor ločnice, bici in razne druge ojstrice. Ruša je toraj jako revna in postaja leto za letom slabša. Ni se nam tegadel čuditi da se živina po takih praznih gmajnah le revno preživi, vsaj so iste v pravem pomenu besede le gole „pušče“ — zemljišča, za kojih obdelovanje in oskrbovanje se živ človek ne briga. Na takih pašnikih se živina le v prvem času paše malo boljše počuti, ko pride namreč iz zaduhlega hleva in pičle zimske reje na prosto, na sveži zrak in do fríšne trave. Prvi čas se še tudi parkrat najé, pozneje pa navadno le lačna sém ter tjà tava in hodi lačna domu, to še posebno, če je poletje suho. S takim tavanjem pa zgubi živina res na mlečnosti in shodi le rušo, da je še manj spodraščljiva.

Te gmajne pa niso le na sebi — to je, v dajanji užitka — toli revne in slabe za pašo živine; marveč se tej nepovoljnosti pridruži še nespameten način njih porabe za pašo. Tu se nažene vsa možna domača živina na kup: goveda, konji, prešiči, ovce, gosi itd. in prepušča vse nedoraslim otrokom v varstvo in nadziranje!

Kaj so temu posledice? Nerazumni otroci kot pastirji se po gmajnah le zbirajo sebi v zabavo, mesto da bi varovali živino. Vsako drugo početje jim je mar, le živina ne! Tu se igrajo, razgrajajo, se pohujšujejo, preklinjajo in navadijo vseh slabih nprav in napak, ki rade obvisé in kvarijo pozneje doraslega človeka; tu kurijo in se vadijo krasti, kar jim je pri roki, kakor koruzo, krompir, sadje itd. — s kratka, naše gmajne so prava zavetišča za pohujšanje otrok.

Živina pa sama sebi prepuščena sili in vhaja rada po naravnem nagonu na bližnje senožeti ali njive v škodo, ker jih popase. In naj jo ugleda pastirček! To ti vpíje, preklinja in neusmiljeno pretepa ubogo in ne-